

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

DOGONI

**NUTARNJI I
VANJSKI MIR**

**ALBERT
SCHWEITZER**

**OKAPI NIJE
IZUMRO**

**ODRASTI UZ
PINOKIJA**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

08 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

8

4 JESU LI NUTARNJI I VANJSKI MIR MOGUĆI?

Jorge Ángel Livraga

8 ALBERT SCHWEITZER

Sandra Marinac

12 DOGONI

Dijana Kotarac

17 OKAPI NIJE IZUMRO

Andrej Praček

18 ODRASTI UZ PINOKIJA

Snježana Škrobonja

12

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić, Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

18

Jedna od stvarnih i velikih čovjekovih potreba vezana je uz ideal života u miru što podrazumijeva nutarnji i izvanjski te individualni i kolektivni aspekt ovog pojma. Očigledno je koliko na svim planovima nedostaje istinski mir jer je često uspostavljen samo privremeno, krhko i prividno. No, zašto ga je tako teško ostvariti?

Kao i u mnogim drugim slučajevima, problem je subjektivna i površna slika stvari. Mir doživljavamo kao statično i uljuljkano stanje u kojem nas nitko ne uznemirava, u kojem uživamo blagodati i sve se odvija kako očekujemo, u kojem postoji samo vlastiti prostor mira i slobode bez viđenja potpunije slike sebe i drugih. To je vrlo ograničen i labilan mir u koji se volimo pasivno skloniti i kao takav ne može dugo trajati jer vodi stagnaciji i tjeskobi, što je suprotno željenom miru. Stari Grci su jedan od dubljih uzroka ovog stanja nazivali *hibris*, objest koja dovodi do oholosti, razuzdanosti, ali i nasilja. To je nekontrolirana snaga koja obuzima čovjeka navodeći ga na djela suprotna njegovoj pravoj prirodi kao i prirodi svega što postoji.

Da bi se izašlo iz ove mreže iskrivljenih težnji, potrebni su svjesni i sigurni koraci prema onom najboljem u nama i oko nas, prema prirodnoj harmoniji koja svojom blagotvornom rukom usklađuje i pomiruje sve što postoji. Ako joj spremno krenemo ususret, povest će nas prema čistoći nadahnjujućeg, poticajnog i stvaralačkog mira. 🏡

Uredništvo

JESU LI NUTARNJI I VANJSKI MIR MOGUĆI?

Jorge Ángel Livraga

Na samom početku, bilo bi dobro znati što je mir. Neki misle da je mir odsustvo pokreta. Ali zamislimo čovjeka usred katastrofe zatočena u ruševinama – za njega mirovanje sigurno ne predstavlja mir. Ponekad se smatra da mir znači moći djelovati. Možda, ali to se ne može u potpunosti poistovjetiti s mirom. Mir je nešto puno dublje, to je nutarnje stanje. Zato, da bismo mogli govoriti o miru u svijetu, moramo prvo govoriti o miru u čovjeku.

Život u medijski izuzetno povezanom svijetu može u nama stvoriti nutarnju tjeskobu koja se također odražava kao vanjska tjeskoba. To je ono što su stari Grci u tragičkom kazalištu nazivali *hybris* – nešto što je skrenulo s univerzalnog puta, s puta univerzalne harmonije, jedna pogreška koja je izrodila dug lanac pogrešaka.

Život, svojim različitim okolnostima, *specijalizira* rad i djelovanje svakog čovjeka, a mi zaboravljamo na ono dijete stvoreno od nade koje se nalazi u našoj nutrini, koje bi nam, kako kaže Isus Krist, trebalo

omogućiti ulazak u kraljevstvo nebesko. Ono je poput malenog zlatnog dječaka iz antičkih dionizijskih misterija, dječaka kojeg su uspoređivali s magičnim delfinom koji može zaroniti u vodu i ponovo iz nje iskočiti. To je ono besmrtno dijete koje nadilazi vrijeme, koje se pojavljuje i nestaje tijekom bezbrojnih inkarnacija, ali je uvijek prisutno, jer njegova bit je vječnost, trajanje, neprolaznost. U tom filozofskom duhu pokušat ćemo ustanoviti jesu li nutarnji i vanjski mir mogući.

Što smo mi?

Mi smo misterij. Mi smo ono što je iza stvari, neka vrsta promatrača koji nadilazi svaki oblik manifestacije. Kako onda možemo doseći nutarnji mir? Da ponovim, kada govorimo o miru, ne govorimo o mirovanju. Redovnik s planine koji mirno sjedi u nekom zabačenom mjestu, možda ponavljajući nekakvu formulu, po mome mišljenju time ne dosiže mir, osim u iznimnim slučajevima. Mir ne smijemo zamijeniti s mirovanjem. Spomenuti redovnik može sjediti mirno, ali to ne znači nužno da je njegovo srce mirno. Mir je nešto više od

mirovanja ili kretanja, jer mirovanje i kretanje su relativna stanja koja sama po sebi nemaju vrijednost.

Svijet svojim ogledalima često odražava iskrivljene ideje i postavlja nas na os relativnosti. Stvarima je vrlo teško dati njihovu pravu vrijednost. Svaka stvar može biti velika ili mala – ovisno o tome s čime je uspoređujemo.

Kako bismo dosegli mir koji je zaista nutarnji, ne možemo ga tražiti ni u mirovanju ni u kretanju, već u pravoj mjeri koja se temelji na istinskoj, univerzalnoj harmoniji. U toj se harmoniji čovjeka ne doživljava kao da je odvojen od svega, kao neprijatelja drugog čovjeka i Prirode, već kao prijatelja svega. A prijatelj nije onaj koji s nama dijeli stol, već onaj koji nam je blizak. Kao što su govorili stari Rimljani, on je onaj koji je s nama u slozi (*concordia*), srcem uz srce.

Isto tako, treba znati da se za postizanje nutarnjeg mira prvo moramo harmonizirati sami sa sobom. U nama već postoji određena prirodna i urođena harmonija, ali mi je svojim načinom života uništavamo i zagađujemo. Ako želimo ostvariti mir, trebamo tražiti ovu nutarnju harmoniju, a to je prilično lako.

Dakle, mir je nutarnje stanje harmonije, usklađenost sa samim sobom i sa svojim komponentama. Drevni ezoterijski filozofi su poučavali da čovjek nije samo ljuska od mesa s osobnom dušom koja leti iznad tijela. Čovjek je puno kompleksniji. Svaki od dijelova koji čine naše biće nastoji održati određenu odvojenost. Emocije idu svojim putem, razum svojim, a često imamo misli koje nisu kreativne pa se zato pretvaraju u cirkulirajuće mentalne forme nalik mitskoj zmiji koja grize svoj rep. Te misli prolaze cijeli jedan proces, a zatim ga ponavljaju i ponavljaju, i umjesto da dovedu do zaključaka, nastavljaju iznova kružiti. To također djelomično priječi i uništava naš nutarnji mir.

Potrebno je imati dovoljno moralne hrabrosti da bismo pronašli svoju "zraku svjetlosti" i slijedili je, čak i ako drugi misle da je to otrcano i smiješno, čak i protivno mišljenju drugih.

Moramo slijediti ono što smatramo ispravnim, bez obzira na to što drugi govore. Ali to ne smijemo shvatiti u egoističnom ili nadmenom smislu, već kao način da u sebi sačuvamo bastion individualnosti, bastion nutarnje slobode bez koje nikad nećemo pronaći mir.

Amado Nervo u jednoj svojoj pjesmi kaže: "Živote, ne dugujem ti ništa; živote, pomireni smo." Može se činiti otrcanim, ali to je posve valjan i prirodan osjećaj. Samo onaj koji se odvažio ostati sam na morskoj hridi, hodati kroz šumu, biti sam sa sobom, poznaje tu interakciju s Prirodom, sa Suncem, sa zvijezdama i zna koliko je vrijedno to što voli i što je voljen.

Ipak, važnije je voljeti nego biti voljen. Bolje biti izvor koji daje nego bunar koji prima. Najbolje je nuditi, davati, znati voljeti, bez prethodne računice što bi nam ta ljubav mogla donijeti. Tada će se u nama nešto probuditi i razumjet ćemo sve što nas okružuje. Razumjet ćemo pticu, planinu, vjetar i svoju braću i sestre; razumjet ćemo povijest različitih razdoblja kroz koje je čovječanstvo prošlo; razumjet ćemo na miran način svu mudrost svijeta, koja je plod Božji. Plod

Božji je i harmonija u kojoj su sve stvari povezane. Jer upravo povezanost između Sunca i biljaka, Sunca i životinja, životinja i nas, zvijezda i ljudi ono je što daje nutarnji mir, zbog spoznaje da je sve to djelo božanskog uma, da je sve osmišljeno tako da svačija osobna patnja uvijek bude podnošljiva.

Često se pitamo što će se dogoditi kad umremo, jer svi ćemo umrijeti. Nutarnji glas nam odgovara: što se dogodilo kad smo se rodili? Zar se nismo rodili na prirodan način, nisu li tu bili ljudi koji su nas željeli radi nas samih, i zar su marili hoće li im to biti od koristi? To su bili naši roditelji. Zar nećemo imati roditelje i s druge strane vrata smrti? Samo što možda neće biti isti. Ne postoje li anđeli čuvari, kao što nam to govore mnoge stare tradicije?

Nutarnji mir znači moći pronaći sebe, spoznati da se u toj velikoj božanskoj mudrosti nismo svi rodili za istu stvar i da

svoj put, svoju sudbinu, svoju hranu, svoj vjetar i svoj način postojanja i izražavanja. Vjerujem da je Bog na sve ovo mislio. Sve što nam se događa, sve što će nam se dogoditi na neki je način planirano, jer ako je osmislio kako će se okretati listovi biljaka, kako će se kretati sićušne amebe sačinjene od samo jedne stanice, kako je moguće da ne bi mislio na nas, koji smo puno kompleksniji i na određeni način imamo višu svijest i s određenog smo gledišta važniji? Baš kao što nas naši roditelji očekuju s nadom, ne znajući hoćemo li biti dječak ili djevojčica, dobri ili zločesti, lijepi ili ružni, tako i naš Nebeski Otac mora imati barem sličan stav dobrohotnosti. Zašto ne bismo mislili da nas voli od početka vremena, da nas voli danas i da će nas zauvijek voljeti, da smo svi uronjeni u Božju misao, svjetlo i ljubav? Time nestaju sve naše brige i tada na životne poteškoće gledamo kao na iskušenja, kao na etape koje moramo proći da bismo se pročistili...

Najčišća voda nije stajaćica koja se nepomično zadržava usred bare, već voda koja raspjevana poskakuje preko kamenja. Ta se voda pročistila tisućama i tisućama udaraca o razne stijene, pjevala je sa svojom boli i tkala bijelu pjenu nade i šareni luk duge kod svakog udarca. Čovjek treba biti poput vode, kao voda treba teći kroz život, poskakujući, pjevajući, treba sačuvati vedrinu i nutarnju snagu koje ga tjeraju da teče te imati jednostavnu mudrost vode koja uvijek zna kamo ide i gdje je more. Ponekad ne znamo kamo idemo, ali ako potražimo nutarnji kompas, točno ćemo znati. Tada će svaka bol, svaki udarac i svaka poteškoća za nas biti samo iskušenje.

Svi nas elementi Prirode uče istome. Kad bismo imali mudrost plamena, bili bismo vrlo veliki. Jer, bez obzira na to kako vatru okrenemo, ona je uvijek uspravna. Kada bi čovjek unatoč udarcima života ostao uspravan, tada bi u svom srcu pronašao mir. Jer za ovaj nutarnji i individualni mir nisu dovoljne knjige niti predavanja, potrebno je promatrati Prirodu; promatrati vodu, vatru, vjetar i planine. Da bismo razumjeli Biće čovjeka, nije potrebno imati velika znanja,

potrebno je ući u dubinu i pronaći smisao svega što nas okružuje i svega što nosimo u svojoj nutrini.

Je li moguć i kolektivan, veliki mir?

To je još teže. Da bismo mogli doseći veliki mir, svi ljudi svijeta bi trebali biti u miru. Ako svi ljudi svijeta nisu miroljubivi, ili barem oni koji imaju vlast, neće biti miran ni svijet. Veliki hvalospjevi miru nisu dovoljni. Potrebno je ponovno se udružiti, ali pri tome ne mislim na utopijska društva, već na povezivanje ljudi... Pedagoški rad treba svakodnevno prethoditi političkom, kolektivnom i društvenom radu. Ne možemo sanjati utopije, ne možemo misliti da će zavladata mir ako samo pričamo o njemu.

Krist je govorio: "Ljubite jedan drugoga". I koliko je onih koji se vole? Buddha je govorio da moramo imati razumijevanje, da je bolje biti žrtva nego krvnik. A koliko ih to razumije? Ako ti veliki ljudi, božanska utjelovljenja, kako ih nazivamo, nisu uspjeli promijeniti svijet, ne preostaje nego pouzdati se u ono što svatko od nas može učiniti i prenijeti drugima.

Smatram da je za vanjski mir, kolektivni mir, nužno potreban mir u nama samima. Sve dok

budu postojali sebični ljudi, privrženi materijalnom, u svijetu će postojati iskorištavanje. Sve dok budu postojali ljudi koji mrze druge samo zato što imaju drukčiju boju očiju ili im se zbog nečega ne sviđaju, u svijetu će postojati rasizam. Sve dok budu postojali ljudi koji, umjesto da odgovore dobrim riječima i argumentima i umjesto da razumiju onoga ispred sebe, zadaju udarac, u svijetu će biti nasilja. Sve su to iskušenja s kojima se moramo suočiti i ne smijemo misliti da ćemo sve riješiti jednim dekretom o uspostavi svjetskog mira...

Potrebno je stvoriti novi svijet, oblikovati drukčiji svijet. To stvaranje drukčijeg, novog svijeta počinje sa svakim od nas. Zato ističem pojedinca, ali ne egoista, ne pojedinca

koji živi samo za sebe, već onoga koji može ostvariti suživot s drugima, koji može ispružiti ruke ne samo u svrhu blagoslova, već bratski, tako da s drugim ne samo dijeli svoj pokrivač, već mu ga po potrebi cijelog ustupi. Možda treba ponovo promisliti o onome: "Ljubi svoga bližnjeg kao samoga sebe." Možda je potrebno svog bližnjeg voljeti više nego samog sebe, jer možda postoje oni koji trebaju više ljubavi nego mi. Jer neki od nas su snažni ili mladi, ili imaju društvenu ili platežnu moć, ali mnogi to nemaju. Neki imaju samo ispruženu ruku, ruku koja prosi. I takve ljude moramo voljeti više nego sebe.

Nije li nastupio trenutak da se ponovno vratimo temeljnoj jezgri, obitelji, toj osnovnoj stanici u kojoj roditelji vole svoje dijete i prije nego što se rodi? Zar ne možemo svoje učenike dočekivati s iskrenom ljubavlju, bez obzira kakvi su? Zar ne možemo svoje zaposlenike, svoje suradnike dočekivati s ljubavlju, osmijehom? Možda je to oružje snažnije od svih ostalih...

Potreban je i osobni stav, ljudski kontakt, malo ljubavi u rukama. Treba se ponovno odnositi prirodno prema ljudima, prema Prirodi, tako da životinje ne bježe od nas kad vide da im prilazimo, da čovjek ne bude neprijatelj svega, da ne zagađuje zrak, da ne zagađuje zemlju, da bude dio Prirode; možda njezin kralj, ali kralj koji služi svima; možda njezin otac, ali ne otac koji viče, već onaj koji zna donijeti sitan dar, pokloniti osmijeh, riječ, bez da se uzvisuje da bi ga poštovali. Onaj koji najviše voli, koji u svoje postupke, svoje misli, svoje srce ulijeva najviše volje, po prirodi je otac. A onaj tko je po prirodi otac, zna svima dati na najbolji način ono što nosi u svome srcu, na jednostavan način, tako da se može razumjeti i osjetiti.

Mir je radost, harmonija, sposobnost da u svijetu ostvarimo najbolje stvari. Mir su Partenon i Velika piramida; mir je čovjek koji na ulici može dati novčić svima onima koji ga tre-

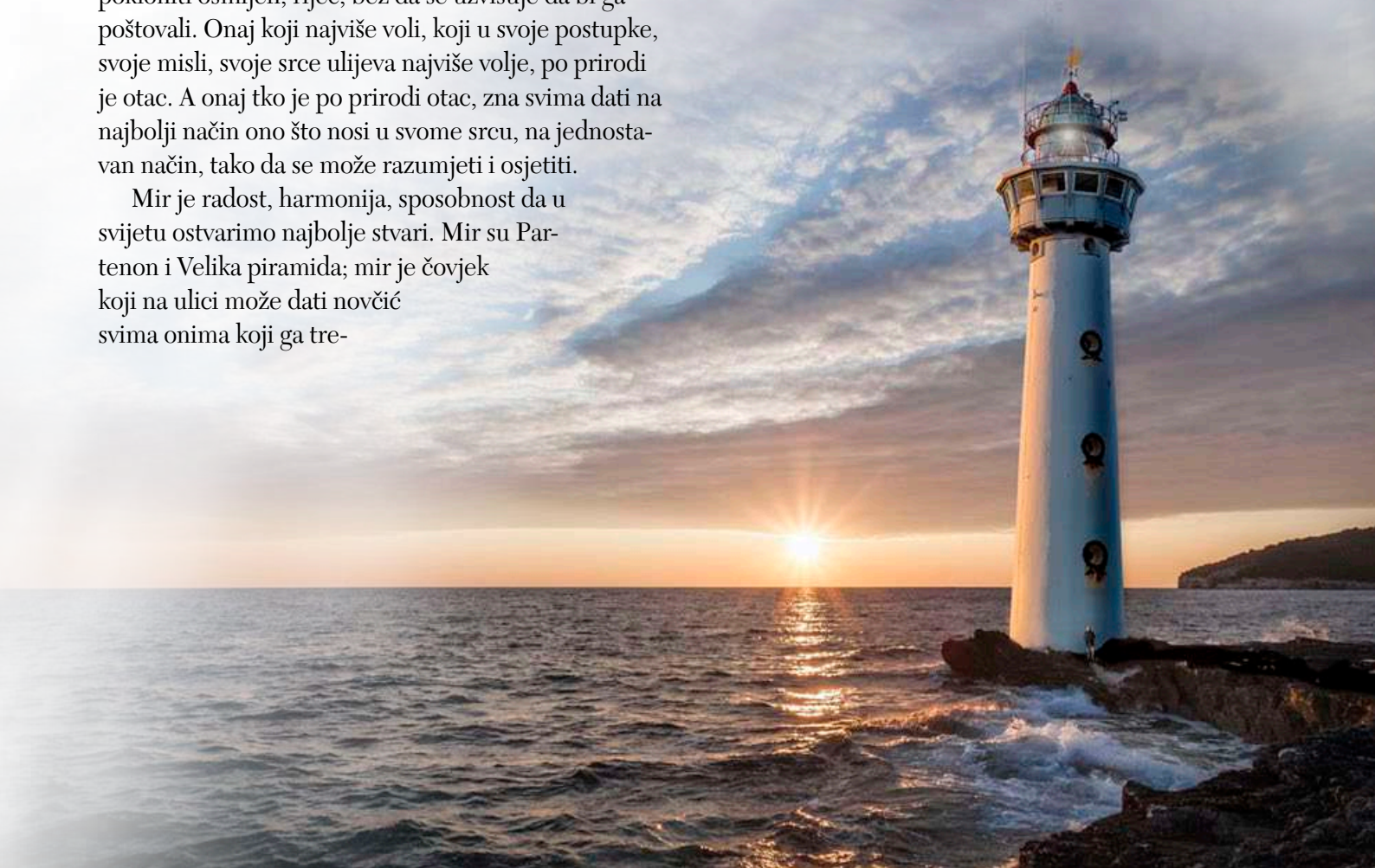
baju; mir je žena koja je u kući svjetlo za sve s kojima živi; mir je starac koji svoja iskustva dijeli s mladima, ali ne sujetno, nego kako bi ih sačuvao od fizičkih, psihičkih i duhovnih droga ovoga svijeta, da mogu raditi s vjerom u budućnost.

Budimo poput svjetiljke... Tada ćemo pronaći nutarnji mir i radit ćemo na postizanju vanjskog mira. Iako se on ne čini blizu, za njega vrijedi raditi. Za mir se ne radi uličnim protestima, već izražavanjem onoga što nosimo u svom srcu tako da to dotakne srca drugih ljudi... Tada ćemo imati mir, jer mir se rađa iz našeg vlastitog nutarnjeg rata, iz našeg golemog nastojanja i djelovanja, iz naše ljubavi. Blago onima koji mogu osjetiti tu ljubav. Blago onima koji donose mir. Blago onima koji imaju hrabrosti reći da je mir temelj svih stvari, bez obzira na cijenu koju za njega moramo platiti.

Vrijedne, dobre stvari se plaćaju. Mir je dobar. Platimo za taj mir. Platimo za svoje snove da bi na svijetu vladao mir, da bi vladao u našim srcima i u odnosima među ljudima, životinjama i biljkama. Tada će Bog biti s nama. ☸

Iz predavanja održanog 1985. u Madridu.

Sa slovenskog prevela: Maja Tokić

ALBERT SCHWEITZER

Sandra Marinac

Albert Schweitzer je bio jedan od hrabrih Europljana koji su se u vrijeme kolonijalizma u Africi i velike krize humanosti odvažili učiniti nešto od stvarne koristi za ljude Crnog kontinenta. Napustivši uspješan život u Francuskoj, otišao je u djevičanske prašume Ekvatorijalne Afrike da kao liječnik pruži prijeko potrebnu pomoć njezinim stanovnicima. Za svoj humani podvig dobio je, između ostalog, i Nobelovu nagradu za mir 1953. godine. Einstein je jednom prilikom o njemu rekao: "U ovom tužnom vremenu kakvo je naše, evo velikog čovjeka."

Rođen je 14. siječnja 1875. godine u Kaysersbergu, u gornjem Alsaceu, kao drugo dijete u obitelji protestantskog svećenika. Djed mu je bio orguljaš, pa je Albert vrlo rano pokazao nadarenost i interes za glazbu. Kao petogodišnjak počinje svirati na starom kućnom klaviru, a tri godine kasnije, mada su mu noge jedva doticale pedale, počeo je svirati i orgulje, da bi ubrzo za vrijeme mise zamjenjivao svog učitelja.

Nakon završene gimnazije upisao je studij klavira i orgulja u Parizu i Fakultet filozofije i teologije Sveučilišta u Strasbourgu. S vremenom je postao jedan od najvećih organista i jedan od najboljih poznavatelja Bachovih djela. Svoju koncertnu i muzikološku djelatnost započeo je 1905. godine izdavanjem za ono vrijeme revolucionarne monografije o J. S. Bachu pod nazivom "Johann Sebastian Bach, glazbenik – pjesnik". Tu je među prvima ukazao na duboku simboliku i estetiku Bachovih djela, a njihovim izvođenjem stekao je priznanje u glazbenim krugovima. Proučavao je i gradnju

orgulja te pokrenuo tzv. Alzašku reformu, pokret za obnovu tradicionalnih tipova orgulja, smatrajući da stare orgulje imaju prirodniji zvuk od tvorničkih. Na međunarodnom kongresu muzičara u Beču 1909. godine usvojeno je njegovo Opće pravilo za gradnju orgulja.

Kao teolog, proučavao je povijest religije, posebno kršćanstva, a od 1902. do 1912. godine bio je predavač na protestantskom Teološkom fakultetu u Strasbourgu. U to vrijeme istraživao je Isusov život i učenje te došao do zaključka da je Isus propovijedao ljubav izraženu kroz djelovanje i da je srž religijskih problema etika, moralna strana života. Kršćansku je etiku kasnije zamijenio "poštovanjem prema životu", nalazeći božansko u svemu što je živo. Bavio se filozofskim problemima općenito, a posebno problemima sudbine suvremenog društva.

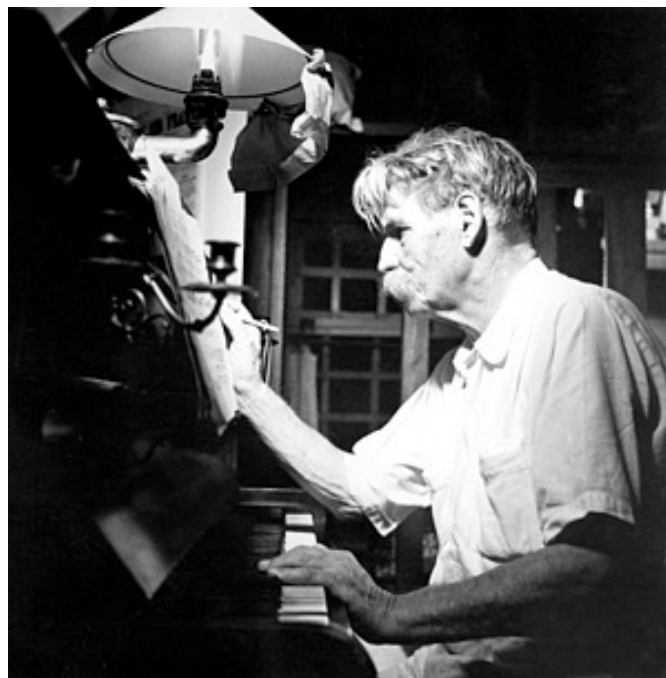
Pročitavši članak u kojem se tražila pomoć misiji u Kongu, odlučio je otići u dobrotvornu misiju u Afriku. U pismu prijatelju piše: "Napokon mi je jasno da ono što čini moj život nije znanost, nije umjetnost, nego jednostavno biti čovjek." Svoju knjigu *Na rubu prašume*,

u kojoj piše o prvim afričkim iskustvima, započinje riječima: "Bio sam profesor strazburškog Sveučilišta, organist i pisac; sve sam napustio da bih postao liječnik u Ekvatorijalnoj Africi. Zašto? Razni zapisi i pričanja misionara otkrili su mi tešku neimaštinu domorodaca prašume. Što sam više o tome razmišljao, sve mi je teže bilo shvatiti kako to da mi, Europljani, vodimo tako malo računa o velikom humanom zadatku koji smo pozvani vršiti u tim dalekim zemljama. Ova razmišljanja su me toliko uzbudila da sam u tridesetoj godini odlučio studirati medicinu i osobno pokušati tamo svoje ideje pretočiti u djelo." Isticao je da su glazba i teologija bile za njega prirodan jezik koji je naslijedio od svojih predaka, a medicina je predstavljala jedan novi svijet na koji se tek trebao priviknuti. Iako mu je bilo teško, cilj koji je imao pred sobom bio je jači od bilo kakvog premissljanja. Tijekom studija medicine prihode od svojih koncerata, predavanja i pisanja prikupljao je za kupovinu lijekova i sanitetskog materijala, jer je sredstva morao osigurati sam. Na ovaj način i uz pomoć prijatelja sakupio je dovoljno za prvi odlazak. Donacije prijatelja stizale su godinama, osiguravajući mu minimalna sredstva za život i rad. U proljeće 1912. godine odlazi u Pariz na specijalizaciju tropske medicine, a u ljeto iste godine vjenčao se s Helene Bresslau, s kojom planira zajednički rad u Africi. Krajem ožujka 1913. godine prvi put putuje u Afriku, gdje će uz manje prekide djelovati četrdeset i pet godina.

Schweitzer je stigao u misionarski centar u Lambarénéu, smješten malo južnije od ekvatora na rijeci Ogoué, koji je bio sastavni dio francuske kolonije Gabon. I danas postoje društva "Prijatelja Lambarénéa" u Francuskoj, Njemačkoj, Švicarskoj, Nizozemskoj, Engleskoj, SAD-u i drugim zemljama. Prve utiske i iskustva opisao je ovako: "Misionarski centar dao je obavijest da se bolesnici mogu obratiti liječniku tek tri tjedna po njegovu dolasku, kako bi se on za to vrijeme mogao smjestiti, osim ako nije u pitanju neki hitan slučaj. Naravno, nitko se nije držao ove preporuke. Tijekom cijelog dana bolesnici su stizali pred moju kuću. Bilo je teško pružiti im pomoć, jer mi je svatko tko bi se tu slučajno našao služio kao prevoditelj, a od lijekova, instrumenata i zavoja imao sam samo ono što sam donio." Bio je jedini liječnik u krugu od 500 kilometara.

Prepreke i poteškoće bile su stalni pratioci Schweitzerovih nastojanja. Za početak je morao izgraditi ambulantu gdje će pregledavati bolesnike, jer je tropska klima bila nemilosrdna: nepodnošljive vrućine izazivale su opasnu sunčanicu i smjenjivale se s vlažnim

kišnim razdobljima. Lijekovi su bili u stalnoj opasnosti od vlage i termita koji su prodirali i u limene kutije uništavajući dragocjeni sadržaj. Svakoga dana pregledavao je trideset do četrdeset bolesnika i operirao kad je to bilo potrebno. U početku mu je kao bolničarka pomagala samo njegova supruga, a s vremenom su mu se pridružili domaći stanovnici koje je osposobio za bolničare. Borio se s raznim, još neistraženim tropskim bolestima i epidemijama te lošim higijenskim i životnim uvjetima. Teško je izlazio na kraj s predrasudama i običajima domorodaca. Samo davanje uputstava za uzimanje lijekova iziskivalo je strpljenje i upornost: "Puno vremena gubim objašnjavajući im kako treba upotrebljavati lije-

kove. Prevoditelj im stalno ponavlja to isto. I oni moraju ponoviti upute. Napišemo ga i na bočici ili kutiji da bi ih mogao podsjetiti netko u selu tko zna čitati. Ali nisam siguran da ne popiju odjednom cijeli sadržaj bočice, da ne pojedu mast ili da se ne mažu praškovima." Bolesnici su na liječenje uvijek dolazili u pratnji rođaka, pa je imao velikih poteškoća s njihovim smještajem i prehranom. Gradnja baraka za potrebe bolnice bila je veliki pothvat i sporo je napredovala zbog nedostatka radne snage i materijala, pa je morao sam prionuti na posao i dati primjer. Često je odlazio u daleka sela u svako doba dana i noći da bi pružio liječničku pomoć, putujući kilometrima rijekom u pirogi, koju su često ugrožavali vodenkonji. Ljudi prašume su ga prozvali "Veliki doktor" ili "Oganga" (čarobnjak, vrač), i imali su golemo povjerenje u njega. Na jednom mjestu je napisao: "Do sada su sve operacije sretno završene. Povjerenje domorodaca je toliko naraslo da me to zabrinjava."

Pored svega, uspijevaio je pripremati svoja djela koja bi završavao u Europi i voditi prepisku s ljudima dobre volje iz cijelog svijeta. Rijetke trenutke odmora provodio je svirajući Bacha i druge glazbene velikane na svom klaviru s orguljaškim pedalama koji je pred sam odlazak u Afriku dobio na poklon od Bachova društva iz Pariza. Povremeno je održavao predavanja i koncerte po Europi da bi sakupio sredstva za proširenje bolnice.

Osim liječenja, Schweitzer je prosvjećivao crnačko stanovništvo, borio se protiv rasnih predrasuda i kolonijalizma: "... Jesmo li mi gospodari ovih zemalja i ovih naroda samo zato da bismo ih koristili kao proizvođače sirovina za našu industriju, ili smo odgovorni za razvijanje jednog novog društvenog poretka koji je u stanju dovesti ih do blagostanja? Po mom mišljenju, mi imamo pravo kolonizirati samo ukoliko imamo moralni autoritet da izvršimo takav utjecaj." Kako su stanovnici prašume sve što im je bilo potrebno za život uzi-

mali iz prirode, nije im trebao novac, stoga nisu imali potrebu raditi za kolonijaliste. To je bilo pogubno za kolonijalnu trgovinu drvom i raznim namirnicama, pa je vlada prisilila stanovništvo na težak rad nametnuvši im kroz poreze potrebu za novcem i druge umjetne potrebe. Schweitzer je zapisao: "Mi, civilizirani narodi, imamo jednu obvezu. Nemamo mi što birati hoćemo li ili nećemo pomoći obojenim narodima. Mi im moramo pomoći. Naša pomoć nije milosrđe, već naknada za učinjeno zlo. Za svakog čovjeka koji je domorocima nanio patnju, potrebno je da jedan od nas ode u daleke krajeve i pruži im pomoć. Pa i kada učinimo sve što možemo, iskupili smo samo neznatan dio počinjenih nepravdi. Na tome se treba zasnivati svo naše čovjekoljublje u dalekim zemljama."

Prvi svjetski rat donio je u Afriku oskudicu i glad, ali bolnica je nastavila s djelovanjem do 1917. godine, kada je Schweitzer kao civilni zarobljenik prisilno odveden u Francusku. Ni tada nije prekinuo svoju misiju, već je održao niz predavanja i koncerata po Europi sakupljajući financijska sredstva za nastavak djelovanja u Africi.

U Lambaréné se vraća 1924. godine. Bolnicu čije je temelje položio razorio je rat, pa je morao krenuti ispočetka: "...Ali ja ipak hrabro nastavljam zbog bijede koju sam vidio svojim očima. Moje povjerenje je nepokolebljivo jer vjerujem u čovječanstvo. Vjerujem da ću naći ljude koji će, i sami spašeni od bolova i patnji, htjeti dokazati svoju zahvalnost dajući priloge za one koji pate. Neka uskoro bude što više liječnika koje će zajednica onih kojima je patnja utisnula isti pečat razaslati na sve četiri strane svijeta." Uskoro su mu se pridružili i drugi liječnici u poboljšavanju životnih i zdravstvenih uvjeta stanovnika prašume.

Trebalo je izgraditi novu i veću bolnicu, pa je sljedeće tri godine naporno radio, provodeći pola dana na gradilištu kao nadzornik i graditelj, a drugu polovicu u liječenju bolesnika. Napor je urodio plodom: "Neću nikada zaboraviti prvu večer u novoj bolnici. Iza svih vatri, iza svih mreža za komarce odjekuju uzvici: 'To je dobra koliba, doktore, dobra koliba!' Sada su po

prvi put otkad radim u Africi moji bolesnici smješteni onako kako dolikuje čovjeku." Do kraja života ostao je "Veliki Doktor" i veliki prijatelj svoje crne braće, pružajući im ono najpotrebnije – nesebičnu ljubav i pomoć. Umro je 4. rujna 1965. godine u Lambarénéu.

Albert Schweitzer je bio *homo universalis*, rijetka pojava u današnje vrijeme, a njegov život i djelo svijetli su primjer humanosti u ovom dehumaniziranom svijetu. Pokazao je da čovjek može vlastitim naporom i požrtvovnošću ostaviti svijet malo boljim i ljepšim nego što ga je zatekao. Njegove zasluge u medicini su velike, ali nisu tehničke prirode. Riječima i djelom pokazao je veliku etičku vrijednost liječničkog rada. Svoje filozofske koncepcije o aktivnoj samilosti, pomaganju ljudima u nevolji kao najvišem dometu etike, oživio je u vlastitom životu. "...Svi koji su širom svijeta upoznali bol i patnju, vezani su tajanstvenom niti. Neka onaj koji se već oslobodio patnje ne misli da je opet slobodan i da se može vratiti životu kao da se ništa nije dogodilo. Upoznao je patnju i bol, sada se treba protiv njih boriti i doprinijeti koliko je to u ljudskoj moći spasu drugih, kao što su i njemu drugi pomogli." ☸

DOGONI

Dijana Kotarac

Zaravan Bandiagare sa stjenovitim grebenom jedna je od najimpresivnijih geoloških formacija u zapadnoj Africi. Zaravan se nalazi u Maliju, južno od Sahare i staroga grada Timbuktua, a uz sam greben koji se proteže paralelno s rijekom Niger nalaze se utvrđena naselja Dogona. Prema predaji, ovaj mali ratarski narod došao je ovamo u XV. i XVI. stoljeću iz zemlje Manda. Čine ga četiri plemena: Aru, Dion, Ono i Domno. Osim oskudnim ratarenjem, bave se i stočarstvom, tkanjem i lončarstvom. Žive u malim seoskim zajednicama koje su podijeljene na *inneomo* (zajednica živih) i *innepuru* (zajednica mrtvih predaka), a jedna s drugom u neraskidivoj su vezi.

Dogoni nemaju pismo u klasičnom smislu riječi, ali zato imaju čitav niz znakova (od kojih je 266 osnovnih!) pomoću kojih se ilustrira mitološka povijest svijeta i ljudskog roda. Pomoću ovog osebujnog sustava Dogoni navodno mogu prikazati ne samo vanjski izgled stvari, već i dinamiku njihova razvoja. U religijskom pogledu glavnu ulogu igra kult predaka, naročito kult Velikog pretka Lebea, praoca sva četiri plemena Dogona. Precima je posvećena i svečanost *Sigi* koja se obilježava svakih šezdeset godina. Tijekom svečanosti glavnu ulogu imaju članovi tajnog društva koji plešu

i pjevaju pod maskama. Dogoni koriste veliki broj maski, od kojih se neke čuvaju u svetištima, dok se za posebne prigode izrađuju i nove.

Dugo su vremena Dogoni smatrani primjerom primitivnog naroda, ponajprije zato što su zbog teško pristupačnog područja koje naseljavaju odolijevali utjecajima izvana. Međutim, istraživanja koja je 1930-tih započela skupina francuskih istraživača pod vodstvom profesora Marcela Griaulea, otkrila su posve drukčiju sliku.

Blijedi lisac

Profesor Griaule je najveći dio svog života posvetio proučavanju tradicije Dogona. Njegova predanost i ustrajnost bile su nagrađene nakon petnaest godina istraživanja, kada su mu 1946. godine plemenske starješine, prepoznavši u njemu istinskog tragaoca, odlučile otkriti ezoterijske aspekte svoje religije. Za prenositelja svojih tajnih učenja odabrali su slijepog starca Ogotemmelija. Ovaj mudrac je Griauleovom istraživačkom timu u trideset i tri dana iznio predaje Dogona vezane za stvaranje svemira i povijest ljudskog roda te time izazvao revoluciju u široko prihvaćenom stavu o inferiornosti kulture Afrikanaca i primitivnih naroda uopće. Griaule je kazivanje dogonskog mudraca zabilježio u svojoj knjizi *Blijedi lisac*, koja je do danas, i pored istraživanja koja su uslijedila, ostala glavni izvor znanja o Dogonima.

Što su to francuski antropolozi saznali u Ogotemmelijevoj kolibi? Što je skrenulo pozornost čitave znanstvene javnosti na ovaj mali narod?

Vrata u svijet Dogona

Griauleu i njegovim suradnicima predstavljena je iscrpna dogonska kozmogonijska slika svijeta koja u sebi sadrži iznenađujuću razinu astronomskih znanja, osobito kada se uzme u obzir potpuna odsutnost bilo kakvih mjernih instrumenata. Posjeduju tri vrste kalendara: solarni, lunarni i onaj koji se temelji na gibanju Siriusova satelita. Brojna istraživanja među Dogonima otkrila su i opsežno poznavanje anatomije i fiziologije te postojanje sustavne farmakopeje.

Dogonska kozmogonija

Amma, vrhovno biće, postojalo je kada još nije bilo ni svemira, ni prostora, ni vremena... Riječ *amma* na dogonskom jeziku znači "držati nešto na jednom mjestu, čvrsto stežući". Amma je, prema riječima Dogona,

"bilo nešto kao spiralno kretanje unutar jajeta". Pod utjecajem tog spiralnog kretanja nastalo je najmanje zrnice *po*. Ono se nalazilo u središtu, "okretalo se i lučilo čestice materije sa zvučnim i svjetlosnim djelovanjem, ali je samo ostajalo nevidljivo i nečujno." *Po*, koje se najčešće uspoređuje sa zrncom sirka, važnom ratarskom kulturom Dogona, uzeto je samo simbolično da bi se dao prikaz nastanka materije i samog boga Amma koji se poistovjećuje s najsitnijom česticom materije.

U klici ili zrnцу *po* Amma je izgradio čitav svemir u obliku *jala*¹. Zatim je došlo do otvaranja "oka Amme" i naziranja nejasnih obrisa stvari koje su se počele pretvarati u *tonu*². Zadržavajući svoje spiralno kretanje, ovi oblici su prethodili pojavi "spiralnih zvjezdanih svjetova" ili "granica svjetova" – *jalu ulu*. Izraz *jalu ulu* označava Mliječni put. Postoji sedam takvih "granica svjetova". Kod Dogona, koji imaju vrlo razvijenu simboliku brojeva, broj 7 izražava mnoštvo.

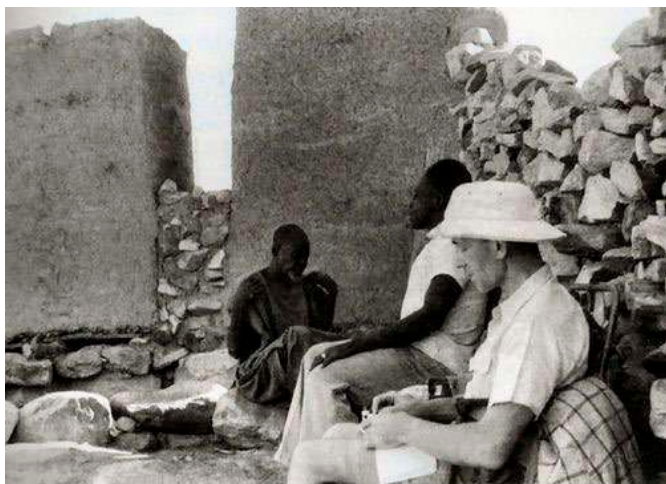
U ovoj etapi stvaranja "jaje svijeta" još je uvijek bilo zatvoreno. Kako bi svijet pustio "van", Amma se počeo vrtjeti oko svoje osi. Vртеći se i plešući, Amma je stvorio sve spiralne zvjezdane svjetove koji ispunjavaju svemir.

Nakon zvjezdanih svjetova, stvoreno je sve drugo, a prije svega sjemenje raznih biljaka. Dogoni zvijezde i sjemenke smatraju "blizancima", pa tako mnoga nebeska tijela nose nazive biljaka.

Potom je Amma stvorio prvo živo biće – *Nommo anagonnoa*. Ono se opisuje na različite načine: kao polučovjek-poluzmija ili kao riba. *Nommo* se razmnožio pa su nastala četiri *Nommoa* – *Nommo di*, *Nommo titijan*, *O Nommo* i *Ogo*, *Biće nemirne čudi*. Nestrljivi *Ogo* nije mogao sačekati završetak stvaranja kozmosa, nego je sagrađio "kovčeg" i "spustio se njime

¹ *Jala* je zametak, "početak" predmeta ili stvari, njegov nejasan lik, obris.

² *Tonu* predstavlja oblik, "skicu" stvari ili pojave koja se želi prikazati.

u prostor", potom se opet vratio svojim blizancima, da bi se na kraju spustio na Zemlju. Time je unio nered u svijet i poremetio Ammine planove, a Amma je, razljućen Ogovom samovoljom, skupio sve što je stvorio i smjestio u zrnce *po*.

Da bi se svemir "očistio", bilo je potrebno žrtvovati jednog od Nommoa. Bio je to O Nommo. Njegovim žrtvovanjem i uskrnućem svijet je poprimio prostorno-vremensko obilježje, a nebeska tijela su se

Astronomija bez teleskopa?!

Ono što danas izaziva najviše polemike vezano za predaje Dogona njihovo je poznavanje astronomije. Precizna znanja o zvijezdi Sirius, *Sigi tolo* (u astronomiji poznata kao Sirius A) i njezinim satelitima *Po tolo* ili Sirius B i *Emme ja tolo* još uvijek izazivaju nevjericu i preispitivanje izvora tih znanja. Prema njihovoj predaji, Sirius i srodne mu zvijezde čine "oslonac temelja svijeta" i predstavljaju "unutrašnji zvjezdani sustav"

počela kretati. Zatim je zrnca *po* iz sebe izlučilo "skriveno" stvari i tako omogućilo rađanje svijeta, baš kao što je to bio slučaj u prvom pokušaju stvaranja svijeta. Dogoni, dakle, govore o dvjema etapama stvaranja svemira: prva etapa "djelovanjem Amme", a druga etapa "djelovanjem zrnca *po*".

Dio sadržaja ovog zrnca našao se u kovčegu koji je sagradio uskrslu Nommo. Spuštanjem kovčega na Zemlju završeno je stvaranje svijeta, nakon čega se Amma "zavukao", poprimivši svoj prvobitni oblik.

Tajna društva i predaja

Dogoni brižljivo njeguju svoje stare tradicije, a najveća zasluga za to pripada instituciji tajnih društava koja je svojstvena čitavoj tropskoj Africi. Kod Dogona tu ulogu obavlja *Ava* – Društvo maski, a svaki član društva ima posebnu masku i aktivno sudjeluje u religijskim obredima, naročito u obredu zvanom *Sigi*. Na toj se svečanosti biraju velikodostojnici Društva maski, tzv. *olubaru*, koji prolaze posebnu obuku iz tajnog jezika *Sigi so* i potom postaju nositelji ezoterijske predaje.

koji neposredno sudjeluje u životu i razvoju ljudi na Zemlji. "Vanjski zvjezdani sustav" sastoji se od udaljenih zvijezda "koje manje sudjeluju u ljudskom životu". U "unutrašnji zvjezdani sustav" spada i Mliječni put sa Zemljom. Os oko koje se okreće taj "spiralni zvjezdani svijet" prolazi kroz Polarnu zvijezdu – "Oko svijeta" i zvijezde Južnog križa – "Drugo oko svijeta".

Međutim, njihova astronomska znanja nisu ograničena samo na Sirius. Oni spominju Jupiterove satelite i Saturnov prsten, mada im vanjski planeti, Neptun, Pluton, Uran i Merkur nisu bili poznati. Zanimljivo je da za svaki položaj Venere na nebeskom svodu imaju poseban naziv. Također spominju i njezin satelit, što suvremena znanost nije potvrdila. Poznato im je da se Sunce vrti oko svoje osi, Zemlja "se vrti oko sebe i oko Sunca", dok je Mjesec "suh i mrtav" i okreće se oko Zemlje.

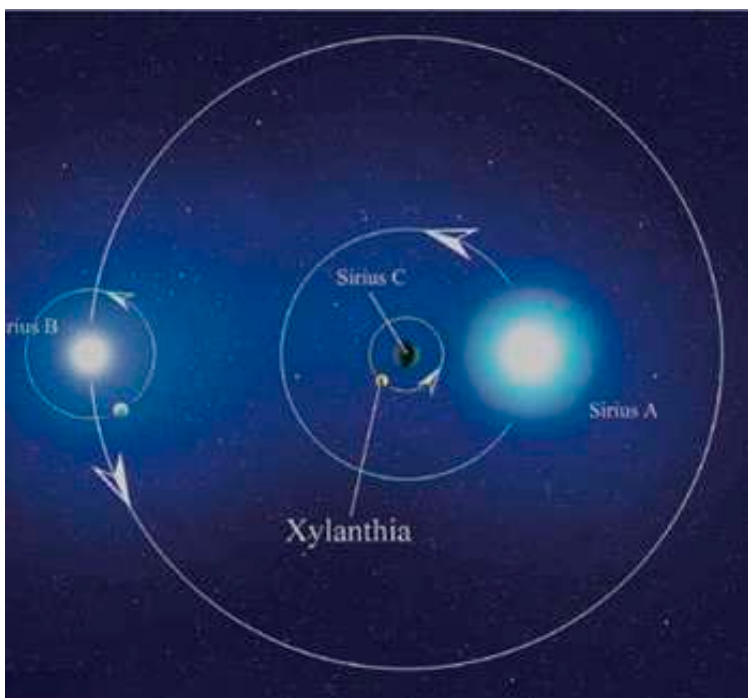
No, čini se da Dogoni ne prestaju iznenađivati: oni razlikuju prividan položaj zvijezda od njihovog stvarnog položaja u prostoru. "...Zvijezde na žrtveniku *lebe dala* raspoređene su onako kako su razmještene na

nebu, a na žrtveniku *ka donnolo* – onako kako ih ljudi vide sa Zemlje."

Zvijezda Po

Ono što uistinu začuđuje jest činjenica da Siriusov satelit *Po tolo* zauzima središnje mjesto u mitologiji Dogona i simbol je cjelokupnog stvaranja, tim više što je Siriusov satelit vidljiv tek uz pomoć snažnih teleskopa i prvi put je fotografski zabilježen tek 1970. godine.

Po tolo za Dogone predstavlja "najvažniju zvijezdu" i "središte zvjezdanog svijeta". Sama riječ potječe od *polo*, što znači "početak" i *tolo* od *to* ili dubok. Tako se naziv *Po tolo* tumači kao "duboki početak". Ta zvijezda nije statično središte zvjezdanog svijeta, već je "središte u gibanju". *Po tolo* "potpomaže" druge zvijezde i primorava ih da zadrže svoje putanje, a osobito snažno utječe na Sirius, "koja je jedina zvijezda s nepravilnom putanjom...". Zanimljivo je da je upravo na temelju

Sam naziv zvijezde nije slučajna; smatra se da je ona nastala od zrnca *po*: "Po se rastvorilo i rasprostrlo svijetom. Ono što je ostalo nakon toga – to je zvijezda *Po*." Dogonske predaje govore da je nakon pojave ljudi na Zemlji Siriusov satelit, zvijezda *Po*, neočekivano bljesnula, a zatim se počela postupno gasiti, da bi nakon 240 godina postala potpuno nevidljivom. Nadalje, tvrde da je *Po tolo* mala zvijezda velike gustoće i goleme težine, "ona je najmanja i najteža od svih zvijezda". U potpunosti je izgrađena od metala *sagala* koji je "sjajniji od željeza i tako težak da ni sva bića na Zemlji, kad bi se udružila, ne bi mogla podići nijedan njegov djelić". Znali su i to da razdoblje kruženja *Po tolo* oko *Sigi* iznosi pedeset godina.

Zapanjuje da sva ova obilježja Siriusova satelita nalaze potvrdu u suvremenoj znanosti. Sirius B ima period rotacije 49,9 godina, a ubraja se u kategoriju bijelih patuljaka. Bijeli patuljci su zvijezde koje se odlikuju izuzetnom gustoćom i težinom, a prema današnjim podacima njegova gustoća iznosi oko 150 kg/cm^3 (usporedbe radi, voda ima gustoću od 1 g/cm^3).

otkrivenih nepravilnosti u Siriusovoj putanji njemački astronom Friedrich Wilhelm Bessel 1844. godine pretpostavio da oko njega kruži satelit nevidljiv golim okom.

Po tolo, prenose *olubaru*, izbacuje svoj sadržaj u obliku "beskrajno sitnih" čestica koje se mogu usporiti sa zrcima sirka: "Zvijezda koja je bijela poput zrnca *po* nastavlja sijati zametke života." Zato u dogonskim svetištima *Po tolo* simbolizira jedna posebna vrsta bijelog kamena.

Zvijezda *Po* se može promatrati samo u izvanrednim uvjetima, kao što je njezina eksplozija. Kada su francuski istraživači pokušali saznati kako se može vidjeti *Po tolo*, Dogoni su im spominjali neku "špilju" iz koje se navodno može vidjeti. No, nisu im je pokazali, dodavši da tamo ima i drugih "pouzdanijih" dokaza...

Emme ja tolo

Dok *Po tolo* ima potvrdu u današnjoj znanosti, *Emme ja tolo* još uvijek ostaje velika nepoznanica. Dogoni tvrde da je nešto veća i četiri puta lakša od *Po tolo*.

Zovu je "Malim Suncem žena" – *Jau nai dagi* – i tvrde da i ona ima svoja dva satelita. Nadalje, kažu da predstavlja "posrednika" između Siriusa B i Siriusa A, i da "naredbe" Siriusa B prenosi Siriusu A...

Tajna izvora

Pred znanstveni svijet postavlja se pitanje o izvoru svih tih znanja. Kako su stekli znanje o Siriusovom satelitu, njegovoj boji, razdoblju kruženja i gustoći njegove materije bez astronomskih instrumenata, nama je neobjašnjivo. Nesumnjivo je da su Dogoni tijekom svoje prošlosti bili pod različitim utjecajima. Nije sasvim isključen ni utjecaj staroegipatske kulture. Postoje raznorodne pretpostavke o pozajmicama i izvanjskim utjecajima, manje vjerojatna nagađanja o dovrtljivoj preradi učenja koja su prenijeli misionari iz Europe, pa sve do susreta "treće vrste".

Možda odgovor treba ipak potražiti u dogonskoj mitologiji koja je vješto utkala astronomska znanja u svoju kozmogoniju. Naime, u njihovoj se mitologiji spominje četvrti Nommo, zvani Ogo, koji je pri stvaranju svijeta zadavao Ammi glavobolje i upuštao se u izlete u prostor, dok nije završio na Zemlji gdje je dobio ime "Blijedi lisac" – *Juruga*. Zanimljivo je da postoji više mitova o liscu, a jedan crtež prikazuje kako se "Lisac spustio sa zvijezde Po". Postoji još jedan crtež koji prikazuje Sunce i Sirius spojene krivuljom koja opet obavlja svaku od ove dvije zvijezde.

Osim silaska Lisca, spominje se Nommo in kovčeg u kojem su se na Zemlju spustili preci Dogona. Prema predaji, kovčeg se prizemljio u noći "podigavši u velikom kovitlacu oblak prašine." Nebeski prostor od "četiri kuta" pretvorio se u zemaljski otvor "od četiri strane". Iz kovčega je prvi izišao Nommo, a zatim i sva

ostala bića. Amma je povukao natrag na nebo lanac kojim je pridržavan kovčeg i "zatvorio" nebo.

Kao mjesto prizemljenja *olubaru* spominju jezero Debo koje se stvara tijekom kišne sezone uz rijeku Niger. Na jednom otočiću tog jezera nalazi se prikaz kovčega među zvijezdama, izveden u kamenu. Spuštanje kovčega simbolički je prikazano i na pročelju dogonskog hrama.

Znanja utkana u mitologiju Dogona suvremena je znanost otkrila tek 1970-tih godina.

Čini se da ćemo mi ljudi dvadeset i prvog stoljeća morati preispitati i promijeniti stav prema starim kulturama. Živeći gotovo izolirano od ostatka svijeta u zabačenom dijelu Afrike, Dogoni su sačuvali mnoga vjerovanja i znanja koja su se ukorijenila u njihovom načinu života i običajima. Odredili su tlocrt sela, izradu hambara koji u sebi nose ideju "kovčega", utjecali su na obrte i ostavili traga čak i na predmetima za svakodnevnu uporabu. Tako se njihov život zasniva na složenoj, uređenoj osnovi u kojoj ništa nije slučajno.

Iako su izvori njihova znanja nerazriješena zagonetka, po svemu sudeći drevni su i duboki. ☸

OKAPI NIJE IZUMRO

Londonsko zoološko društvo objavilo je 2008. godine da je prvi put u povijesti u divljini snimljen okapi. Za ovu plahu životinju koja u sebi ujedinjuje karakteristike zebre, konja i žirafe, a koju je teško uhvatiti jer osjeća čovjekovu prisutnost čak na tri kilometra udaljenosti, vjerovalo se da ima sposobnost "nevidljivosti".

Njezino prirodno stanište je teško dostupna prašuma Ituri na sjeveroistoku Demokratske Republike Kongo koja se proteže uzduž ekvatora. Pomoću skrivenih kamera Londonskog zoološkog vrta i Instituta za očuvanje prirode iz Konga snimljena su tri predstavnika te vrste u šumama Nacionalnog parka Virunga u Kongu.

Na prve tragove o postojanju ove Zapadu nepoznate životinje ukazao je britanski istraživač Sir Henry Morton Stanley u svojoj knjizi *U najjernijoj Africi* na temelju priča domorodaca. To je izazvalo osobito zanimanje tadašnjeg guvernera Ugande Harryja Johnstona, odlučnog u namjeri da otkrije o kojoj se životinji radi. Od pigmejskih lovaca saznao je da u njihovoj šumi živi *o'api* / *okapi*, životinja nalik magarcu koja ima prugasto krzno. Johnston je pomislio da se radi o šumskoj zebri. Uspio je doći do dva komada kože i lubanje te ih poslao Zoološkom društvu u London. Ispostavilo se da okapi nije magarac, konj, zebra ili antilopa, nego najbliži srodnik žirafe! Nepoznata životinja je 1901. postala znanosti poznata kao *Okapia johnstoni*. Predstavlja svojevrsni živi fosil jer je živjela u ovom obliku još u periodu miocena. Zato su fotografije Londonskog

zoološkog društva odagnale strahove da je ta rijetka životinja istrijebljena tijekom dugotrajnog rata u Kongu jer je zadnji puta registrirana prije pedeset godina!

Iako je srodnik žirafe, okapi ima vrat i noge kraće od žirafinih. Tijelo mužjaka dužine je do 2,5 metra, visine oko 1,5 metara. Ženke su nešto više i teže od mužjaka. Mužjak ima tvorevine nalik kratkim rogovima. Ženke ih uglavnom nemaju, nego samo povišene izbočine na tjemennoj kosti. Okapi ima tridesetak centimetara dug i tanak plavkast jezik pomoću kojeg brsti lišće s grana, ali se i čisti.

Okapi je samotna i neuhvatljiva životinja. Uglavnom brsti danju, nečujno se probijajući kroz prašumsko raslinje, a noću se odmara. Ima izuzetno izoštren sluh i njuh. Zahvaljujući smeđim i bijelim prugama, koje oponašaju probijanje sunčevih zraka kroz prašumsku vegetaciju, savršeno se uklapa u svoj okoliš tako da ga nije lako primijetiti. Osim toga, vrlo malo se glasaju jer uglavnom komuniciraju pomoću infrazvukova¹, što je svojstveno i slonovima, kitovima, aligatorima itd.

U divljini mogu živjeti od 15 do 25 godina, a prirodni su plijen leoparda. Broj im je u stalnom opadanju od 1995. godine, a posljednjih godina dramatično se smanjio. Glavni razlozi su krčenje šuma, krivolov, oružani sukobi i ilegalno rudarenje koltana za dobivanje traženog metala tantal koji se koristi u elektronskim uređajima kao što su mobiteli, računala itd. Okapi se ubraja u ugrožene vrste, pa postoje različiti projekti za očuvanje te rijetke vrste i njezina staništa. 🏠

¹ Infrazvuk je duboki zvuk frekvencije manje od 20 Hz, koji ljudsko uho ne može čuti.

ODRASTI UZ PINOKIJA

Snježana Škrobonja

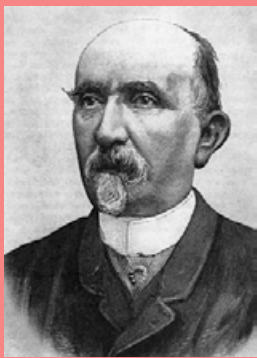

Jedna od naših najranijih uspomena iz djetinjstva vezana je za priče koje smo tako rado slušali, upijajući svaku riječ. Nesvjesno smo usvajali vrijedne poruke i pouke. Danas biramo drugačije sadržaje, ali te su priče i pouke ostale prisutne u našem životu.

Mnoge priče koje nam je sačuvala tradicija, kao i one autorske, tematiziraju najdublja ljudska pitanja o životu, smrti, ispravnosti odluka. Ta dragocjena znanja pomažu nam da u trenucima životnih kriza prepoznamo smjer kojim trebamo ići. Pričanje priča najstariji je oblik poučavanja. Bajke nude praktična rješenja, svijet prikazuju idilično, ali često i realno, sa svim poteškoćama koje

život donosi. Junaci prolaze kroz različite situacije u kojima djeca prepoznaju prijateljstvo, odanost, hrabrost i druge vrijednosti koje trebaju usvojiti. Poistovjećuju se s junacima, ali i s negativnim likovima. Time su prvi put u prilici suočiti se s vlastitim kako dobrim osobinama, tako i slabostima, strepnjama i strahovima koje obično teško artikuliraju u razgovoru s odraslima. Doznaju da i najteži zadatak može biti riješen, a kazne koje stižu zle, djeca prihvaćaju prirodno i ne smatraju ih okrutnima jer osjećaju veliku potrebu za pravdom.

Pinokija, jednog od omiljenih likova dječje književnosti, stvorio je talijanski pisac Carlo Collodi¹. Studirao je filozofiju i retoriku. Prvo mu je zaposlenje bilo

Collodi, pravim imenom Carlo Lorenzini, pseudonim je uzeo prema lijepom toskanskom selu, rodnom mjestu svoje majke, u kojem je često boravio u djetinjstvu. U njemu se danas nalazi *Pinokijev park*.

u knjižari, radio je i kao novinski suradnik i cijenjen komentator, a kasnije se razvio u pisca za djecu.

U Italiji je jednako značajan zbog svog doprinosa reformi udžbenika. Primijetio je da je školska materija obrađena suhoparno i po njegovu sudu neprimjereno djeci te da bi se lakše učilo kad bi se knjige osvježile s više mašte. Stvorio je dječaka *Gionnetina*, a kasnije i druge djeci bliske likove koji se provlače udžbenikom i vode djecu kroz gradivo. Nove su knjige bile dobro prihvaćene i ušle su u školski program. Time se Collodi ubraja među europske intelektualce zaslužne za moderniji pristup školovanju, te njegov utjecaj dopire do naših dana.

Prevodeći bajke Charlesa Perraulta i drugih francuskih pisaca za djecu, zaljubio su u dječju književnost, nakon čega piše samo za najmlađe. Priče o Pinokiju počinje objavljivati 1881. godine u rimskom dječjem časopisu *Giornale dei bambini*, najprije samo povremeno. Originalne i vrlo dinamične radnje, privukle su pažnju svih uzrasta pa se na zahtjev čitatelja počinju redovno objavljivati. Nakon dvije godine objedinjene su u knjizi pod naslovom *Pinokijevi doživljaji*. Collodi je i ovdje pokazao svoje zanimanje i smisao za pedagogiju. Pustolovine drvenog lutka imaju cilj pomoći djeci pri odrastanju. Metodika je moderna: Collodi se više bavi teškoćama koje se u životu javljaju kao posljedica nepromišljenosti i nedostatka iskustva nego nagrade i kazne.

Pinocchio je dobroćudan lutak koji u sebi nosi mnoge dobre osobine, pa ipak će u svakoj prilici izabrati pogrešan put jer, naravno, načinjen je od drva! Stoga, iako ima čud i život pravog dječaka, po nečemu se razlikuje – ništa ne želi naučiti. Mnogo će puta ponoviti nepodopštinu, iako mu ona donosi nedaće i patnju, i podleći će svakom iskušenju. Ne razumije da iz postupaka izviru posljedice. Budući da je drven, ne može biti drugačiji nego tvrdoglav. Kad se nađe u nevolji, spreman je sve obećati, no već će pred sljedećim izborom zbog svoje naivnosti

pogrešno odabrati. On ne razumije što je iskustvo, niti se njime zna služiti.

Kako se priča razvija, Pinokio ipak počinje razmišljati o vlastitim greškama i začuđeno doznaje da koliko god da ima iskušenja, toliko ima i pomagača, pa prema tome nikada nije potpuno sam, napušten ili zaboravljen od svih. Naposljetku shvaća da je ocu nanio mnogo boli, svom dragom ocu koji bi mu svaki put iznova povjerovao da će popraviti ponašanje. Upušta se u potragu za ocem i priča sve više poprima odlike mita kada se zabava pretvara u epsko putovanje.

Naći će se pred teškoćama prevelikim za bilo koga, a kamoli za malog lutka, no vođen ljubavlju, prvi put će se potpunom sigurnošću znati što treba činiti. Dospijeva u utrobu kita, ali tu ga već čeka nagrada za hrabrost: pronašao je oca. Povratak kući bit će jednako težak i riskantan. Uz veliku hrabrost trebat će mu još jedna vrlina kojom se nikada nije koristio: domišljatost.

Na kraju, Pinokio i njegov otac bivaju nagrađeni. Vila zaštitnica koja je Pinokija pomno pratila od rođenja, pretvorila ga je u pravog dječaka, jer Pinokio je već razvio osobine pravog dječaka. Pronašao je sebe

kada je vođen
ljubavlju pokrenuo sve
svoje snage da spasi oca,
prihvativši rizik da i sam izgubi
život. ☹

¹ Carlo Collodi Lorenzini, 1826. – 1900.

**Nema mira
bez razumijevanja.**

Izreka iz Senegala